

Preek naar Jesaja 2, Romeinen 13 en Matteus 24 - 27 november 2022

Gemeente van Christus,

Advent is het feest van vooruitzien, van verwachten, en geloven dat betere tijden aanbreken, ook al is dat op het moment zelf moeilijk te geloven. Het is leven vanuit het donker naar het licht.

In die zin, stelde de Duitse verzetstheoloog Dietrich Bonhoeffer tijdens de Tweede Wereldoorlog: Advent ons christelijk leven in een notendop. Daar waar we als christen ons hele leven vooruitkijken naar wat er gaat komen, daar doen we dat in de Adventstijd voor een korte, samengebalde periode. In de donkere periode van Advent, waarin de dagen korter lijken, wachten we af tot het feest van Kerst weer licht brengt.

Dat is in feite, wat we ons hele leven als gelovige ook doen. Natuurlijk betekent dat niet dat ons hele leven donker en kort is. Tussendoor maken we mooie en minder mooie dingen mee. Ons leven is gevuld met allerlei ervaringen en worden we meegesleept door dingen die ons zijn overkomen. We herdenken continu ons verleden, hoe we gevormd zijn, vieren het heden waarin we stilstaan bij wat ons overkomt, en verwachten de toekomst waarin we hopen op wat er met ons zal gebeuren. In die driedeling ontvouwt zich ons hele leven.

Vandaag hebben we in de Bijbel over de verre toekomst gelezen. Over 'het einde'. In de lange geschiedenis van de kerk, is het vaak gebeurd dat mensen in rampen om hen heen bewijzen zagen van de eindtijd en de terugkeer van Jezus. Honderden keren eerder werd voorspeld dat het nu toch écht het einde zou zijn, maar tot nu toe leeft de mens nog steeds.

Jezus zelf sprak ook over zulke tijden. We hebben er in Matteus vandaag net niet over gelezen, maar Matteüs 24 begint met Jezus die met zijn leerlingen bij de tempel in Jeruzalem staat. Hij zou het zelf niet meer fysiek meemaken, maar in 70 na Christus, werd de tempel in Jeruzalem voor een tweede keer vernietigd en tot op de dag van vandaag, niet meer opgebouwd. Het enige wat ons nog herinnert aan de tempel, is een gedeelte van de westelijke muur, die we vandaag kennen als de Klaagmuur, dat een deel was van de grote muur rondom de tempel.

De tempel was ooit prachtig versierd. Het buitenste deel van de tempel was ingelegd met grote gouden platen, die – wanneer de zon opkwam – fel het licht weerkaatsten, waardoor je je gezicht moest afwenden. De delen die niet waren ingelegd met goud, waren gemaakt van een witte steensoort, zodat het van een afstand buiten de stad net leek, alsof de tempel bedekt was met een laag sneeuw. Een waar wereldwonder uit die tijd.

Belangrijk om te weten, is dat de tempel werd gezien als een micro-kosmos: een miniatuur van onze eigen wereld. De tempel was de wereld in het klein. Toen de miniatuur werd vernietigd in 70 na Christus, was dit voor velen een teken dat de wereld ook vernietigd zou worden. Maar, ook ooit weer zou worden opgebouwd! Bij de dood van Jezus scheurde de doek voor de ingang van de tempel, de voorhang, waardoor al een aankondiging werd gedaan dat de wereld van God en de wereld van de mens, niet langer gescheiden was. De vernietiging van de tempel raakte het Joodse volk tot in de wortel. Met deze oorlog werd de verwachting van Gods koninkrijk tot het uiterste gevoed én afgebroken. Wat de voleinding van Israëls verwachting had moeten worden, werd de ervaring van het einde. Jezus voorspelde de puinhoop die de oorlog zou brengen.

De eerste christenen leefde dan ook in een tijd waarin ze de terugkeer van Jezus in hun eigen leven nog verwachtten. Jezus had immers gezegd: "deze generatie zal zeker nog niet verdwenen zijn wanneer al die dingen gebeuren".

Tegelijkertijd, vertelde hij ook: “niemand weet wanneer die dag en dat moment zullen aanbreken. Het zal komen als een dief in de nacht, onvoorspelbaar en stil”. En nog steeds, in 2022, wachten we met geduld. In een andere passage vergelijkt Jezus deze tussentijd met dienaren die op het huis van hun meester moeten passen. Tijdens zijn afwezigheid moeten zij voor het huis zorgen. Maar wanneer hun meester terugkomt, dat weten ze niet.

Wij zijn natuurlijk die mensen, in die vergelijking, die wachten op de terugkomst van Jezus, maar we weten niet wanneer. En dat kan je van binnen enorm opvreten, of op zo'n afstand komen te staan dat je er eigenlijk niet mee bezig bent. Het wordt nog lastiger als er om je heen dingen gebeuren, die aan lijken te geven dat het niet zo lang meer duurt. Als mens leven we met de tijd mee. Ons leven krijgt structuur door uren, dagen, weken en jaren. Bepaalde momenten in het jaar krijgen een sterkere kleur en beleven we intenser. Dat zijn bijvoorbeeld de feesten, de seizoenen van het jaar, maar ook het kerkelijk jaar, letterlijk met haar eigen kleuren. Vandaag toeien we ons als kerk weer in het paars.

Tijd beïnvloedt ons leven. Onze lichamen veranderen, de wereld om ons heen verandert en de klok luidt met iedere tik een nieuw deel van de toekomst in. Het heeft iets onveranderlijks waar we van op aan kunnen. Het geeft een idee van eeuwigheid en continuïteit, maar de andere kant van de medaille is ook: we hebben geen controle over de tijd. Van ouderen die ik bezoek krijg ik geregeld de opmerking, dat het lastige aan oud worden is dat langzaam alle mensen om je heen wegvallen, door ziekte of ouderdom. De tijd overkomt ons en het enige wat we kunnen doen, is de tijd die ons wordt gegeven, op een voor ons waardevolle manier invullen.

Wij zijn de mensen die in deze wereld, het huis van God, zijn achtergebleven en wanneer deze terugkomt weten we niet. Maar er is beloofd dat er een moment zal zijn waarop we het weten. In de tussentijd kunnen we ons daar op voorbereiden door te blijven verwachten en de aan ons gegeven tijd, in te vullen met de talenten die ons zijn gegeven.

Er zullen tijden zijn, zegt Jezus, waarop er tekens zullen zijn waaraan we het moment herkennen. Hij noemt de vijgenboom als voorbeeld: “zo gauw zijn takken uitlopen en in blad schieten, weet je dat de zomer in aantocht is. Zo moeten jullie ook weten, wanneer je dat alles ziet, dat het einde nabij is.” Wanneer de herfst van de wereld zijn intrede doet.

Wanneer we rondkijken in de wereld, zien we veel van dat soort tekens, die erop zouden kunnen duiden dat het zover is. Maar wij zijn de eerste niet, die dit soort tekens herkennen. Er waren honderden andere grote oorlogen, ziektes en crisissen in onze geschiedenis. Denken dat de dingen die we in onze tijd zien en meemaken de laatste tekens zijn, is zelfbedrog.

Wanneer we deze tekens denken te zien, is er één ding dat we goed moeten beseffen: deze tekens zijn niet een klok waarop we kunnen zien dat het bijna tijd is. Het zijn tekens van belofte, waarin we kunnen herkennen dat inderdaad gebeurt wat is beloofd. We moeten daarom blijven verwachten, net als die dienaren in het huis. Wachten en verwachten als levenshouding, is belangrijker dan uitspraken doen over exacte tijden en plaatsen. Dat is simpelweg niet mogelijk, hoe graag sommigen dat ook willen doen en met ingewikkelde berekeningen komen.

Dat is uiteindelijk de kern van kerk zijn: wachten op het verlossende Woord van God: hopen op de toekomst en de terugkomst. De kerk is er niet om eeuwig te bestaan, net als wij mensen niet gemaakt zijn om te bouwen aan de eeuwigheid. Hopen en uitzien naar dat wat ooit komen gaat, is echter zulke verre toekomstmuziek, dat we als kerk in de tussentijd onze tijd óók aan andere dingen zijn gaan wijden. Je kunt immers niet altijd met de toekomst bezig zijn en heel je leven wachten totdat het zo ver is. We moeten niet op onze handen gaan zitten.

We moeten ondertussen aan de slag gaan, maar, op de achtergrond altijd bewust blijven van het feit, WAAROM we dit alles doen. Kerk zijn is niet slechts een prachtige invulling van ons leven nu, maar ook de manier om uit te zien naar ons leven ná dit leven. Dat we iedere zondag samenkomen als kerk, is een uiting van het willen luisteren naar toekomstmuziek. Een behoefte om de eeuwige melodie van God te horen.

Natuurlijk ontmoeten we elkaar hier ook als een groep mensen, vieren we het leven en delen met elkaar ons verdriet, oefenen we hoe je een goed mens voor anderen kan zijn en genieten we van elkaars aanwezigheid, maar dit alles gebeurt in het licht van een verwachting. Van een belofte die ooit is gedaan. Wanneer je gelovig bent, is het de kunst om die verwachting levend te houden en niet te laten verdwijnen, of te laten vervormen tot een gedachte als: "ja officieel gaat het daarom maar...".

Keer op keer, ieder jaar weer, gaan wij het kerkelijke jaar rond. Vandaag breekt weer opnieuw de Adventsperiode aan en wéér kijken we hoopvol uit naar Kerst: het feest van licht. Maar op de achtergrond van Kerst, sterker nog, heel het kerkelijke jaar, gloort altijd het licht van Pasen. Het licht, dat – zoals de evangelist Johannes zegt – de duisternis niet in haar macht heeft gekregen. Het heeft het niet begrepen. Het ontstaan van de kerk ontspringt niet vanuit kerst als bron, maar vanuit Pasen. De eerste paar eeuwen van de kerk werd Kerst zelfs niet gevierd, of tenminste, niet zoals wij dat nu kennen. Het licht dat met Kerst schijnt, schijnt nog feller met Pasen. Met Advent leven we van het donker naar het licht, met Pasen van de dood naar het leven. Kerst is daarmee de aankondiging van een belofte die met Pasen vervuld zal worden. De ster die de geboorte aankondigt, is slechts een straaltje van de zon die met Pasen schijnt. Gods Zoon zou naar de aarde komen, om een mens te worden, om te sterven en weer op te staan, naar de hemel te gaan en de belofte te vervullen om ooit weer terug te komen, om de hele schepping te helen.

Als jonge predikant in een eeuwenoude kerk, in een tijd en maatschappij waarin de kerk alles behalve vanzelfsprekend lijkt te zijn, in een omgeving waarin het christelijk geloof slechts een 'optie' is in de grote zingevingsmarkt, vind ook ik het soms lastig om deze verwachting levend te houden. Een idee dat niet te bewijzen is, noch direct met onze ogen te zien is, maar slechts met ons hart gevoeld en begrepen kan worden, lijkt niet iets van deze tijd.

Gelukkig maar. Gelukkig maar dat het niet iets van onze tijd is, maar iets dat onze tijd ver overstijgt. Iets dat vanuit de geschiedenis het heden is doorgedragen en dat wij de toekomst in mogen dragen, in de levens van de mensen die nog komen.

Geschiedenis rijmt: sommige dingen gebeuren op mysterieuze wijze opnieuw in een andere vorm. Huidige tijden zijn aankondigingen van nieuwe tijden en de gang van de tijd lijkt de mens op een gegeven moment weer op dezelfde plek terug te brengen. We lijken veel op de mensen die naast Jezus leefden: ook zij hadden moeite met wachten en verwachten. Het spirituele ongemak dat we soms ervaren als kerk in een tijd die ons bestaan uitdaagt, is iets van álle tijden. Misschien juist wel omdat we als kerk bestaan bij de gratie van een belofte dat alles ooit zal veranderen.

Ik wil iedereen vragen om deze Advent intens naar het licht, naar Kerst toe te leven, maar ook, zoals Bonhoeffer schetst, om de komende weken na te denken over Advent als ons christelijk leven in een notendop. "Wees voorbereid" zegt Jezus tegen zijn leerlingen. Bereid je voor, door mijn komst te verwachten, want het moment waarop dit gebeurt, dat weet niemand.

In naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest,

Amen.